

умовах. Цей процес трансформації і впорядкування сектора вищої освіти в Польщі, поєднаний зі швидким процесом конвергенції з системами Європейського Союзу, повинен привести до зростання якості освіти людських засобів. В Польщі показники школяризації зростають упродовж 15 років дуже значно, прямуючи у напрямку розвинутих країн Європейського Союзу. Залишається питання зміцнення методів управління якістю освіти, яка повинна принести наслідки у вигляді зростання конкурентоспроможності людських засобів в Польщі.

1. Banach C., *Polska szkoła i system edukacji – przemiany i perspektywy*. Wyd. A. Marszałek, Toruń 1997. 2. COM (2003) 436 final z 18.07.2003. 3. Dziewulak D., *Polityka oświatowa Wspólnoty Europejskiej*, Wyd. UW, Warszawa 1994. 4. *European Credit Transfer System (ECTS). Europejski System Transferu Punktów*. Przewodnik, Komisja Europejska, Maj 1995. 5. Goulda H., *Jakość kształcenia w świetle wymagań europejskich*, Wydział Zarządzania i Ekonomii Politechniki Gdańskiej, Gdańsk 2000. 6. <http://europa.eu.int/comm/employmentsocial/esf200/index-en.htm>, <http://europa.eu.int/comm/regional-policy/indexen.htm>. 7. Ostaszewska A., Sławecki, *Wizja szkolnictwa wyższego w świetle Deklaracji Bolońskiej*, w: *Akredytacja programów dydaktycznych i uczelni jedną z dróg podniesienia jakości nauczania*, red. J. Dietl, Z. Sapijaszka, FEP, Łódź 2001. 8. Patora R., *Kształtowanie rynku szkolnictwa wyższego*, TNOiK, Toruń-Łódź 2002. 9. Rabczuk W., *Polityka edukacyjna Unii Europejskiej na tle przemian w szkolnictwie krajów członkowskich IBE*, Warszawa 1994. 10. *Raport dla UNESCO Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI wieku pod przewodnictwem Jacques'a Delorsa. Edukacja jest w niej ukryty skarb*, Stowarzyszenie Oświatowców Polskich Wydawnictwa UNESCO 1998. 11. *Realizacja europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego. Materiały, związane z procesem bolońskim*, Warszawa 2003. 12. Strużyna T.; *Edukacyjne metamorfozy //Głos Nauczycielski*”, 5/1996. 13. Szapiro T., *Akredytowanie praktyki i praktyka akredytacji*, w: *Zarządzanie jakością w szkolnictwie wyższym*, red. J. Dietl, Z. Sapijaszka, FEP, Łódź 2002. 14. Wójcicka M., *Zapewnianie jakości kształcenia*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 1997.

УДК 338

Я.М. Рушковський, П. Птак*

Вища школа маркетингового управління і іноземних мов, м. Катовіце, Республіка Польща

*GM-FIAT Worldwide Purchasing Poland Sp. z o.o.

СТРАТЕГІЯ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ ІНФЛЯЦІЙНОЇ МЕТИ ЯК ПІДСТАВА ГРОШОВОЇ ПОЛІТИКИ NBP

© Рушковський Я.М., Птак П., 2005

Розглянута ефективність впровадження стратегії реалізації інфляційної мети у безпосередній спосіб як підстава грошової політики.

The efficiency of implementation of realization strategy of inflation mission directly as the bases for cash politics is analyzed and proved.

Постановка проблеми. Грошова політика полягає у використанні пропозиції грошей як інструменту реалізації загальних цілей господарської політики [1, с. 277]. Сьогодні вона є однією з найважливіших сфер макроекономічної політики держави. Охоплює дії господарськими органами влади, які формують пропозицію грошей у господарстві, а також інші, які впливають на ситуацію на грошовому ринку.

Громадською інституцією, за посередництвом якої держава веде грошову політику, є центральний банк. Основною метою центрального банку є утримання стабільного рівня цін. Стабільність цін є одним з фундаментів довгострокового, швидкого розвитку господарства, оскільки створює найкраще монетарне оточення для прийняття влучних економічних рішень підприємствами і домашніми господарствами. Її протилежність – інфляція завдає шкоди система-

тичному розвитку, а тим самим людям [2]. Визнання стабільності цін є одним з фундаментом систематичного, здорового розвитку господарства, каноном економії і сучасної господарської політики, який нині не викликає питань.

Щоб грошова політика служила захисту стабільності грошей, а не іншим цілям, її ведення доручається незалежним центральним банком. Тому центральний банк повинен мати конституційно гарантовану незалежність і одночасно конституційно відповідати за стабільність грошей. Згідно зі статтею 227 розділу 1 Конституції Польщі: “Центральним банком держави є Національний Банк Польщі. Йому належить виключне право емісії грошей, а також встановлення і реалізації грошової політики. Національний Банк Польщі відповідає за вартість польських грошей”. Визнаючи утримання стабільного рівня цін основною метою, центральний банк прямує до її досягнення, застосовуючи стратегію посередньої або безпосередньої реалізації інфляційної мети.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стабільність цін є одним з фундаментів довгострокового, швидкого розвитку господарства, а протилежністю є інфляція, яка заважає систематичному розвитку, зашкоджуючи тим самим людям [2]. Ці проблеми розглядаються у таких авторів, як M. Friedman R. Kokoszczuński J. Drop, A. Wojtyna A. Wojtyna J. Osieński A. Urbańska. Визнання стабільності цін одним з фундаментів систематичного, здорового розвитку господарства є каноном економії і сучасної господарської політики, який сьогодні потребує широкого вивчення.

Формулювання цілей статті. Предметом статті є визначення стратегії реалізації інфляційної мети у безпосередній спосіб як підстави грошової політики, яка сьогодні реалізується Національним банком Польщі і Радою грошової політики.

Виклад основного матеріалу. Стратегія безпосередньої інфляційної мети (БІМ) базується на прогнозуванні інфляції, яка є кінцевою метою центрального банку. Вважається, що першою країною, яка застосувала стратегію безпосередньої інфляційної мети, була Нова Зеландія [3, с.83]. Безпосередню інфляційну стратегію запроваджено також в Канаді, Великобританії, Фінляндії, Швеції, Австралії і Іспанії. Наприкінці дев'яностих років спостерігалось поширення інфляційної стратегії, її також прийняли деякі країни з групи господарств, що трансформуються, зокрема Чехія і Польща. Досвід країн, які застосували упродовж довшого періоду стратегію безпосередньої інфляційної мети, є, як правило, позитивним.

Стратегія безпосередньої інфляційної мети передбачає відсутність посередніх цілей. Центральний банк, не концентруючись на поодинокому показнику, враховує кожну доступну інформацію про чинники, які можуть загрозити виконанню інфляційної мети, прийнятої на цей рік. Для реалізації цієї мети центральний банк використовує усі доступні інструменти грошової політики. До аргументів, які говорять за вибір такої стратегії грошової політики, треба зарахувати:

- мета грошової політики є чітко визначеною і зрозумілою для господарського оточення;
- ця система через свою відкритість обмежує можливість реалізації монетарною владою короткострокових цілей в реальній сфері і уможливорює громадську верифікацію напрямку і результативності грошової політики, через що збільшується її правдоподібність;
- при відповідній правдоподібності центрального банку ця стратегія дає змогу долати інфляційні очікування при порівняно малій суспільній витраті, через що пробує погодити зменшення інфляції з високим господарським зростанням;
- завдяки більшій еластичності у застосуванні інструментів грошової політики мінімізує недоліки постійного валютного курсу, оскільки дає змогу реагувати на внутрішні проблеми і може періодично ізолювати господарство від закордонних заворушень;
- більша еластичність у застосуванні інструментів уможливорює підбір реакцій центрального банку залежно від виду шоку, який становить загрозу для реалізації інфляційних цілей;
- на відміну від політики, яка базується на контролі грошових агрегатів, стратегія БІМ дає змогу еластично реагувати на зміни швидкості обігу грошей [4, с.11].

Незважаючи на багато наведених аргументів, які свідчать за цю стратегію, стратегія БІМ містить також обмеження, які супроводжують цей спосіб ведення грошової політики:

- обмежена доступність інформації (довжина часових періодів), потрібної для розпізнавання істотних зв'язків між інструментами грошової політики і інфляцією;
- проблема запізень, яка спричиняє те, що доцільність рішень у сфері грошової політики можна оцінити лише після значного часу;
- необхідність тіснішої координації фінансової політики і грошової політики для підвищення правдоподібності дезінфляційної стратегії [4, с.12].

Монетарні органи влади оголошують цільове значення інфляції, яку мають намір досягти у певному періоді. Це значення може бути визначене у формі балів або проміжків. Встановлення проміжку означає еластичність у веденні грошової політики і виражає переконання, що шоки, які відзначаються у господарстві, як і запізнення ефектів амортизувальних дій, унеможливають докладне встановлення у значення інфляції, визначеної у балах. Одночасно важливою і важкою справою є визначення ширини смуги. Ці труднощі виникають через зіткнення протилежних позицій. Прийняття вузької смуги детермінується демонстрацією рішучої позиції центрального банку в обмеженні інфляції, а також необхідністю стабілізації інфляційних очікувань у господарстві. Натомість прийняття ширшої смуги продиктоване шоками, які можуть мати вплив на коливання рівня інфляції. Однак спроба утримання інфляції у занадто вузькому проміжку може дестабілізувати ринок через сильні коливання короткострокових процентних норм і валютного курсу. Ці коливання виникали б через втручання центрального банку у розмір плинних резервів банківської системи, які, детермінуючи пропозицію грошей у господарстві через створення кредитів, впливають на рівень цін. Своєю чергою, рішення про розширення смуги (на відміну від пересування центру смуги) може бути трактована як послаблення детермінації органів влади у боротьбі з інфляцією, а не як вираження їх прямування до покращання діяльності системи [5, с.15]. Альтернативним рішенням є прийняття інфляційної мети, визначеної у балах. Дуже велика правдоподібність її помилковості пов'язується із необхідністю представлення громадській думці переконливих обґрунтувань, які виправдовують “невлучання у ціль”. Їх важка “повідомлюваність” може наразити центральний банк на ризик втрат правдоподібності, є фундаментальною справою.

Істотним питанням є також часовий горизонт прийняття інфляційної мети. Встановлення мети на періоди, коротші, ніж рік, не має сенсу, оскільки тоді інфляція залежить від чинників, які знаходяться поза можливістю впливу з боку грошової політики. Своєю чергою, цілі, які стосуються до періодів, довших, ніж чотири роки, характеризувались би низькою правдоподібністю [5, с.16].

Ведення стратегії безпосередньої інфляційної мети вимагає вибору (прийняття інших стратегій, які вибирають інфляційну мету як кінцеву, також вимагає такого вибору) показника цін, рівень якого повинен бути відображенням реалізації мети або нереалізації. Адже існує негативна кореляція між прозорістю показника у суспільному сприйнятті та можливістю його контролю центральним банком. Показником, який використовується найчастіше, є показник зростання цін споживчих товарів та послуг CPI (Consumer Price Index). Він є часто неточним, оскільки завищує справжню норму інфляції. Це впливає, по-перше, з того, що він не повністю враховує зростання якості товарів. По-друге, ваги, які застосовуються при агрегуванні цін різних товарів і послуг, є часто застарілими, що штучно підвищує зростання витрат утримання [6, с.4]. Незважаючи на це, CPI є, однак, зрозумілим, відображає зміни витрат утримання і рідко коригується. Проблема полягає, однак, у тому, що цей показник є дуже широким – інфляція, виміряна у такий спосіб, охоплює також причини, які не залежать від грошової політики, що проводиться [5, с.4]. Це ускладнює реалізацію прийнятої мети. Більш прецизійному контролю піддається натомість показник базової інфляції, який не враховує зміни цін, спричинені шоками різного типу. Однак його відхилення від CPI може бути важким для розуміння і викликати негативне суспільне сприйняття. Для вибору показника CPI для визначення інфляційних цілей і ступеня їх реалізації у найближчі роки вирішальною також є специфіка чинників, які формують зростання цін у польському господарстві – велика частка цін, які піддаються сезонним коливанням, і цін, які посередньо або безпосередньо адмініструються державою.

Центральний банк, відмовляючись від визначення посередніх цілей, а також виконуючи дії пристосування, які прямують до досягнення інфляційної мети, імплікує у цій стратегії впро-

вадження критерію прийняття рішення, яким є оцінка загроз відхилення від прийнятого рівня інфляції. Не концентруючись на поодинокому показнику, центральний банк зважає на кожну доступну інформацію про чинники, які збільшують інфляційний тиск і спричиняють зростання або зменшення правдоподібності досягнення прийнятої у цьому періоді інфляційної мети [7, с.56]. Умовою успіху реалізації цієї стратегії є правильне розпізнавання центральним банком чинників, які мають вплив на інфляцію, силу їх зв'язків з інфляцією, а також довжину запізнення між проявом чинника та – спричиненим цим чинником – інфляційним імпульсом. Головною перевагою цієї стратегії, про що вже згадувалось раніше, є еластичність пристосування грошової політики, яка ведеться, до господарської ситуації, що змінюється. Вона може використовувати дуже широкий діапазон інформації і не вимагає втручання центрального банку стосовно зміни поодинокого параметра. Факт, що інфляція є показником, що є набагато краще зрозумілим для економічних суб'єктів, ніж, наприклад, пропозиція грошей, становить аргумент за вибір стратегії безпосередньої інфляційної мети замість стратегії посередньої мети для пропозиції грошей [8, с.15]. Ця стратегія, однак, не доставляє центральному банку прості, механічні інструкції, які стосуються ведення політики. Важким є також її моніторинг, оскільки інфляція реагує на зміни інструменту з тривалими запізненнями, які підлягають коливанням, а також тому, що інфляція залежить не лише від грошової політики, але і від інших чинників (наприклад, фіскальної політики).

Висновки. Національний банк Польщі, а також Рада грошової політики, визнали, що в умовах щораз більшого ступеня інтеграції зі світовим господарством, як і необхідності подолання інфляційних очікувань, які є одним з головних бар'єрів у ході подальшого зниження інфляції, основним принципом грошової політики у наступні роки повинна бути стратегія реалізації інфляційної мети у безпосередній спосіб.

Стратегія безпосередньої інфляційної мети вимагає відповідної інформаційної політики Національного польського банку. Така політика повинна бути скерована передовсім на переконання суспільства у детермінації центрального банку в реалізації декларованої мети. Метою інформаційної політики буде зменшення ступеня непевності господарського оточення щодо реакції центрального банку на різного роду шоки через ясне уявлення довгострокових цілей, способу їх реалізації, а також інтерпретації розвитку господарської ситуації [4, с.15]. Інформаційна політика NBP, яка ведеться у такий спосіб, буде мати велике значення для подолання інфляційних очікувань. Це дасть змогу мінімізувати наслідки антиінфляційної політики для сфери реального господарства. Правдоподібність центрального банку і грошової політики, яку він веде, має ключове значення для подолання інфляційних очікувань населення, тому особливому обґрунтуванню будуть підлягати рішення зі сфери грошової політики та їх вплив на реалізацію прийнятої мети.

Прозорість грошової політики, що ведеться, вимагає повідомлення громадськості інфляційних прогнозів, що дає змогу оцінити прийняті рішення. Основним аналітичним документом NBP і RPP є кварталний Рапорт про інфляцію. Він містить інфляційний прогноз, який закладає актуальний рівень процентних норм, становить підставу прийняття рішень політики, що ведеться. Інфляційний прогноз – це найправдоподібніший рівень інфляції, а також її значення, які відрізняються від центрального значення з приписуванням відповідної правдоподібності. Якщо ймовірність перевищення інфляційної мети є великою, це схиляє Раду грошової політики до швидкого і вищого підвищення процентних норм. Згідно із Законом про NBP, у Судовому і господарському моніторі публікуються інформації про спосіб голосування окремих членів RPP. Це має на меті показ того, чи RPP є згідною у своїх рішеннях, чи, може, відзначається зіткнення різних позицій щодо способу ведення грошової політики.

Нинішня безпосередня інфляційна мета, яку визначила собі Рада грошової політики, становить 2,5% з проміжком відхилень +/- 1 відсоток, що означає перехід з фази зниження інфляції до фази стабілізації інфляції на низькому рівні. Необхідно згадати, що RPP вже у “Положеннях грошової політики на 2002 рік” здійснила зміну способу визначення інфляційної мети. Замість застосовуваного раніше проміжку впровадила мету у формі точки з вказуванням допустимого масштабу відхилення від неї реальної інфляції (яка виникає з неодмінної непевності, яка стосується

незалежних від грошової політики умов реалізації інфляційної мети), а ця зміна виникла з переконання, що разом із зниженням темпу зростання цін зростає вага однозначного вказування рівня інфляції, який має досягти RPP.

Своєю чергою, стабілізація інфляції на низькому рівні закріплює низькі інфляційні очікування і уможливорює подальше поступове зниження процентних норм і зменшення різниці між їх рівнем в Польщі і країнах господарської і валютної унії. Тому утримання низької інфляції уможливить також участь в Європейській господарській і валютній унії, яка утворює корисні умови для отримання високого господарського зростання і зменшення розриву розвитку, який виокремлює Польщу від розвинутіших країн.

1. Friedman M. *Studies in the Quantity Theory of Money*, Chicago, 1969. 2. *Wystąpienie Leszka Balcerowicza w Debacie Sejmowej w Sprawie Projektów Nowelizacji Ustawy o NBP, Sejm RP, 23 maja 2002*. 3. Kokoszczyński R. *Współczesna polityka pieniężna w Polsce*. – Warszawa 2004, str. 83. 4. *Narodowy Bank Polski, Rada Polityki Pieniężnej. Średniookresowa strategia polityki pieniężnej na lata 1999-2003*, NBP, Warszawa 1998. 5. Drop J., Wojtyna A. *Strategia bezpośredniego celu inflacyjnego: przesłanki teoretyczne i doświadczenia wybranych krajów*, NBP, „Materiały i Studia” nr 118, luty 2001. 6. Wojtyna A. *Skuteczność polityki pieniężnej w warunkach niskiej inflacji: problem zerowej granicy nominalnych stóp procentowych* // NBP, *Bank i Kredyt*, lipiec 2001. 7. Osiński J. *Polityka pieniężna Narodowego Banku Polskiego w okresie 1993-1997*. NBP, „Bank i Kredyt” lipiec-sierpień 1999. 8. Urbańska A. *Polityka monetarna: współczesna teoria i analiza dla Polski*, NBP // *Materiały i Studia*, zeszyt nr 148.

УДК 338.242

Г.І. Скорик

Національний університет “Львівська політехніка”

ІНСТИТУЦІЙНІ ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ І ПРИВАТНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

© Скорик Г.І., 2005

Однією з найважливіших форм взаємодії держави і приватного підприємництва є співпраця влади з об'єднаннями підприємців. Тому в статті розглянуто деякі інституційні форми такої взаємодії, шляхи і перспективи передачі ряду регулюючих функцій від держави до підприємницьких союзів (об'єднань).

One of the most important forms of co-operation of the state and the private enterprise is collaboration of state power with associations of businessmen. In the connection with it some institution forms of such co-operation, ways and prospect of transmission of some regulative functions, are considered from the state to the enterprise unions (associations) in the article.

Постановка проблеми. У всіх країнах держава бере активну участь у формуванні і розвитку підприємницької діяльності й підтримці найдоцільніших та ефективних її напрямків. Постійний розвиток конкурентного середовища, невід'ємними складовими якого є підприємництво, зокрема мале і середнє, плюралізм і змагальність різних форм власності, лібералізація, демонополізація, запобігання недобросовісній конкуренції є запорукою економічного зростання, раціонального і ефективного використання ресурсів.

Незважаючи на непослідовну державну політику, підприємництво в Україні все-таки розвивається. Кількість суб'єктів підприємництва на 10000 населення нині дорівнює 48 [1, с.40]. За цим показником українське підприємство досягало рівня Франції та Німеччини. Проте умови, в яких відбувалися становлення та розвиток підприємництва, спричинили гіпертрофованій його нахил до торгово-посередницької та фінансової діяльності на шкоду виробництву. Під його модель